

ПРАВОСУЂЕ (КРИВИЧНО) КАО ВИД ЈАВНЕ СЛУЖБЕ*

Резиме

Аутор у раду даје приказ правосудног система кроз призму француске правне теорије о јавним службама по којој је држава скуп јавних служби и то законодавне, управне и судске јавне службе. Рад садржи теоријску анализу појма државне власти а затим и појма јавне службе, услуге од општег интереса и француске правне теорије. У оквиру концепта јавне службе аутор даје осврт на историјат настанка јавних служби. Даље, дефинише се и појам правосудног система као вид судске власти и као вид судске јавне службе са друге стране ради њихове међусобне успоребде и детаљније анализе. Акцент се ставља и на кривично правосуђе као део правосуђа који такође врши услуге од општег интереса. Циљ рада је да истакне како судска власт није само власт, каква синтагма се најчешће појављује у правној литератури и пракси, већ да у себи садржи и елементе јавне службе и представља једну врсту „услужног сервиса грађана“.

Кључне речи: јавна служба, државна власт, судска власт- судска јавна служба, правосудни систем, кривично правосуђе, услуга од општег интереса, француска правна теорија, услужни сервис грађана.

1. Концепт државне власти

Класичне теорије државе и права везивале су појам државе са појмом државне власти; чак је и првобитни концепт правне државе дефинисан као држава у којој је вршење власти ограничено правом. Појам власти један је од елемената који чине дефиницију државе. Државом се назива политички

---

* Рад је написан у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2021. годину који се финансира из средстава Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

поредак који испуњава три минимална услова: постојање територије са јасно омеђеним границама, становништво и суверена власт.¹

У прошлости се државна власт схватала као апсолутна са нагласком на вршење силе и државне репресије.² Државна власт је суверена, тј. виша према поданицима и неvezана законима.³ Тзв. теорије суверености државне власти воде порекло још од Аристотелових филозофских учења о држави и праву; касније су се утемелиле међу француским писцима у 16. столећу. Наиме, у том периоду „радило се о стварању националних држава које су биле не више заједнице верника или особа везаних персоналном лојалношћу према суверену, него територија на којој сви становници потпадају под једну власт. Суверенитет се после надовезује и на апсолутизам, који брани Хобс.“⁴ „Сматра се да је Хобс (*Thomas Hobbes*) дао најпотпунију теорију о државном суверенитету. Наиме, он је основу за постојање суверености налазио у иманентној људској природи, у непомирљивим психолошким законима који су резултат историјских појава и чињенице да је човек човеку вук – *Homo homini lupus est* и да се без организоване апсолутне власти државе друштво претвара у рат свих против свију.“⁵ Суверена државна власт је самостална, непрекидна и недељива.“⁶

Међутим, временом је „такво схватање суверенитета изазвало и највише отпора. Зато је прихватање идеје суверене власти, захтевало и становиту концепцију легитимитета.“⁷ Можемо рећи да развој концепта правне државе представља један од начина ограничавања апсолутне власти државе. „Као творевина 19. века, концепт правне државе подразумева нормативистички модел уређења друштвених односа, према којем се законима и другим општим актима (нарочито управним прописима) прописују правила друштвеног понашања.“⁸ Концепт правне државе који обезбеђује легалитет (законитост), пре свега управних прописа, у модерно доба није сам по себи довољан као принцип функционисања државе, већ мора бити у спрези са другим институтима као што су владавина права, правда и правичност, људска права, уставност и законитост. „За разлику од

---

¹ Лаловић, Д., *Државе на кушњи*, Загреб, 2008, стр. 8.

² Хегелова теорија апсолутне власти и примарне догме; Хобсово поређење државе и библијског чудовишта Левијатана.

³ Савић, М., *Сувереност држава између кризе међународног права и савремене политичке реалности*, Политена, бр. 8/2014, стр. 70. Теорија француског правника Жана Бодена из 16. столећа.

⁴ Врбан, Д., *Држава и право*, Загреб, 2003, стр. 30.

⁵ Бартош, М., *Међународно јавно право*, Београд, 1954, стр. 270-271.

⁶ Спекторски, Е. В., *Држава и њен живот*, Београд, 2000, стр. 82.

⁷ Врбан, Д., *нав. дело*, стр. 30.

⁸ Лилић, С., *Државна управа инструмент власти или јавна служба (Критички осврт на важеће законодавство о државној управи у Србији)*, Зборник радова: Упоредна искуства државних управа, Београд, 2003, стр. 46.

традиционалног концепта правне државе, према коме државна власт стиче легитимитет самим својим постојањем, односно према коме су државни поступци легитимни (оправдани) самим тим што су легални (донети по пропису), савремене концепције легитимитета полазе од концепта да поступци државе и деловање управе могу стећи свој легитимитет само одговарајућим делањем.⁹

Други начин ограничења суверене државне власти представља њена подела. Идеја поделе власти на законодавну, извршну и судску јавља се у делима Монтескјеа, пре свега у „Духу закона“ у коме је снажно критиковао деспотску власт и државу. Према неким ауторима, ипак је „Лок најзаслужнији класични мислилац конституционалне државе и лимитиране владе и један од оснивача идеје о грађанском друштву, као корелативном концепту који незаобилазно иде уз појам државе у модерном друштву.“¹⁰ Према Џону Локу, власт је ограничена, не само начином на који је организована поделом и устројством власти на законодавну, извршну и федеративну, већ трпи и друга ограничења. Неки аутори дефинишу четири начина ограничења власти према Џону Локу. „Први је начин утемељен на очувању слободе, живота и власништва сваког појединца односно говори се о сврси и досегу власти; други је начин стварање друштвеног уговора који је представљен као заступнички;“ потом на који начин је извршена подела власти како је горе споменуто и последњи, четврти начин ограничавања власти је „морално право удружених појединаца који стварају политичко тело да пружи отпор владару уколико он злоупотребљава власт која му је поверена.“¹¹ Према другима, Лок је сматрао да је „граница политичке власти, на првом месту постављена природним законом, затим односима поверења и утврђеном сагласношћу оних над којима се влада; стога је потребна ограничена власт државе која не тиранише своје поданике – чланове друштва.“¹²

Државна власт почела је да трпи све већа ограничења која су је временом обликовала у потпуно нови појам- појам јавне службе. Концепт државне власти у супротности је са концептом јавне службе, јер док се први концентрише на моћ, власт (неограничену или ограничену) коју врши држава према својим грађанима, други објашњава државу и њену управу као ентитете који су на услузи грађанима и чији органи врше јавну службу у корист грађана.

---

⁹ Лилић, С., *нав. чланак*, стр. 46. Види такође: Лукић, Радомир Д., *Теорија државе и права*, Београд, 1956.

¹⁰ Павловић В., *Држава и демократија*, Зборник радова: Савремена држава: структура и социјалне функције, Београд, 2010, стр. 13.

¹¹ Брачевић, И., *Локов концепт ограничене власти*, Загреб, 2019, стр. 1.

¹² Савић, М., *нав. чланак*, стр. 73.

2. Концепт јавне службе

2.1. Историјат настанка јавних служби

Историја филозофске и правне теорије о држави и друштву кретала се, како смо видели, од схватања државе као отелотворења апсолутне власти (монарха, деспота) уз обавезну употребу монопола силе- физичке принуде¹³, све до ограничења апсолутистичке моћи суверена појавом института као што су владавина права, правна држава, подела власти. Међутим, најновије тенденције у теорији државе и права модерну државу посматрају кроз њену социјалну функцију (*social welfare*) те је тако настао нови термин социјална држава. „Првобитни концепт правне државе у смислу да је правна држава она у којој је вршење власти регулисано правом, замењује концепт социјалне државе (*welfare state*), односно државе која се стара о добробити својих грађана и општем друштвеном, културном и социјалном благостању.“¹⁴ Овај аутор проучава појам и природу јавне службе као део учења о социјалној држави¹⁵ а затим закључује да се „са становишта овог модела, управа не разуме као власт и државна репресија, већ као јавна служба чија је основна функција остваривање општег интереса односно друштвене добробити“¹⁶.

Наиме, зачетке идеје о држави која не представља само апсолутну власт и не примењује само апарат принуде већ се и стара о својим поданицима/грађанима, можемо наћи већ међу римским правницима. Паралелно са традиционалним схватањем државне власти, спорадично се јављају и другачија схватања. „*Iustitia remota, quid sunt regna nisi magna latrocinia*“ -Ако нестане правде, шта су државе него велика разбојништва.¹⁷ Принципи римских правника који нам говоре да се право не може свести на пуку силу, тј. да нема права без правде и правичности, велики су самим тим што су од античких времена, кроз средњи век, опстали и до данас.¹⁸ Римски правни принципи извршили су свеопшти утицај на савремену правну мисао. Имајући то у виду, треба истаћи да су многи савремени правни теоретичари и филозофи у свом раду и стваралаштву били инспирисани управо периодом

---

¹³ Монопол силе изузетно је важно средство за вршење државне власти где се „полазило од Веберовог схватања државе као трајне политичке организације типа установа која присваја легитимну физичку принуду у спровођењу поредка.“ Вебер, М., према: Пусић, Е., *Држава и државна управа*, Загреб, 1999, стр. 12.

¹⁴ Лилић, С., *нав. чланак*, стр. 53.

¹⁵ Види: *исто*, стр. 53.

¹⁶ *Исто*, стр. 54.

¹⁷ Св. Аугустин (354-430), Милисављевић, З., Чолак, М., (уредници) *Латинске пословице, сентенце, афоризми*, Београд, 1993, стр. 123.

¹⁸ Лилић, С., *нав. чланак*, стр. 37.

римске државе као најплоднијим за правну науку.¹⁹ Што се тиче српске правне мисли, још је наш правни теоретичар Слободан Јовановић истицао да „теорија која узима државу као силу (...) полази од тога да свако има онолико права, колико има силе ... ” и да је: „ ... теорија о праву јачега немоћна да докаже претварање силе у право, пошто и по тој теорији сила не може имати трајнијег дејства од онога које би иначе, лишена правног обележја, имала.“²⁰

Трагајући за легитимитетом радњи државних органа дошло је првенствено до ограничења државне власти на два гореописана начина а затим и до увођења потпуно новог појма где државни органи, уместо вршења власти над својим грађанима, врше јавну службу. Легитимитет као појам везује се пре свега за поступање органа управе и јавља се у сфери управног деловања а „подразумева да се управа не може позивати на то да је њено поступање „законито“, тј. покривено формалним законским и другим прописима, већ да се у сваком тренутку може поставити питање оправданости њене конкретне акције или деловања“²¹. У погледу концепта правне државе говорило се првенствено само о легалитету државних радњи а затим, када таква дефиниција није више могла да задовољи потребе савременог друштва, и о легитимитету њиховог деловања. Било да зачетак идеје о јавним службама тражимо у Старом Риму међу сентенцама њихових учених правника и филозофа; у модификацији, за потребе модерне државе и друштва, појма легитимитета вршења државне власти или у јачању социјалне функције државе; кроз историју развоја државе и друштва можемо извести закључак да је са великим индустријским а затим и технолошким и дигиталним напретком и благостањем становништва било неминовно пронаћи нови начин функционисања уређених друштава, што је постигнуто управо увођењем јавних служби (*service public*).

2.2. Појам јавне службе

Развијен у оквиру концепта социјалне функције државе, на основу вишевековног трагања за адекватним механизмом вршења власти и постизањем њене легитимности, појам јавне службе коначно је уобличен у француској правној теорији. Према Пусићу „појам јавне службе настао је и

---

¹⁹ Јирген Хабермас (1929), један од најпознатијих савремених правних филозофа, стоји на становишту да правне норме вреде због тога што морално обвезују, јер када би вределе само због своје санкције, ... оне не би обавезивале, већ би само присиљавале на покорност“, Према: *исто*, стр. 38.

²⁰ Јовановић, С., *Основи правне теорије о држави*, друго, прерађено и проширено издање, Београд, 1914, стр. 25-26.

²¹ Лиљих, С., *нав.и чланак*, стр. 40. Види и: Knott, J., Miller, G., *Reforming Bureaucracy. The Politics of Institutional Choice*, Englewood Cliffs, 1987.

развијао се управо у француској правној теорији и пракси Државног савета те је као средишњи концепт француског јавног права столећима служио за оправдање широке државне интервенције у друштвеној и привредној сфери²². Појам јавне службе формирао се кроз праксу Државног савета у Француској крајем 19. и почетком 20. века а према коме се јавна служба означавала као „активност управе по начелима јавног права“²³. У том периоду долази до преображаја буржоаске државе а према Дигију „ствара се један потпуно нов систем, који за разлику од претходног се не заснива на суверенитету, пошто се примењује на акте у којима се не види никакав траг власти и наређивања, односно ствара се систем који се заснива на сасвим другом појму, који срећемо свуда, који даје облик свим савременим установама јавног права и којим се инспирише јуриспруденција француског Државног савета, а то је појам јавне службе“²⁴. На основу свега наведеног појам јавне службе можемо дефинисати преко радњи и делатности које се врше у њиховом оквиру: „појмом јавне службе у Француској обухваћене су оне делатности код којих је обављање у јавном интересу и које пружају јавноправни субјекти или субјекти приватног права под надзором јавне власти у складу с Уставом или законом утврђеним начелима континуитета, једнакости корисника и прилагодљивости.“²⁵ Имајући у виду наведену дефиницију можемо рећи да јавне службе у Француској обухватају: службе државне суверености, управне јавне службе и индустријске/комерцијалне јавне службе.²⁶

С обзиром на предмет овог рада за даље проучавање од велике важности су службе државне суверености јер се правосуђе сврстава управо у ову категорију јавних служби.²⁷ Такође, у литератури су познате и друге поделе јавних служби. Наиме, „полазећи од схватања француске теорије да држава представља збир јавних служби, она их дели у зависности од њихових функција на законодавну, управну и судску јавну службу“²⁸. Надаље, познате

---

²² Пусић, Е., *Јавна управа и друштвена теорија*, Загреб, 2007. (2007а).

²³ Борковић, И., *Управно право*, Загреб, 1981, стр. 15.

²⁴ Диги, Л., *Преображаји јавног права*, Београд, 1929, стр. 32.

²⁵ Лопижић, И., *Јавна управа и политички систем у Француској: средишња улога државе, управе и права*, Часопис за теорију и праксу јавне управе, НКЈУ – ССРА 15(1), 2015, стр. 116.

²⁶ Horgues-Debat, *Service public et au public: de quoi parle-t-on? Définition et classement des termes et des concepts*, 2007.

²⁷ У службе државне суверености спадају такође и полиција, јавна сигурност, национална одбрана, јавне финансије и унутрашњи послови а у потпуности се финансирају из јавног прорачуна те их пружају искључиво тела јавне власти. Лопижић, И., *нав. чланак*, стр. 116.

²⁸ Аћимовска Малетић, И., *Јавне установе у упоредном праву*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2008, стр. 21.

су и поделе на јавне службе у режији, јавне установе и концесиониране јавне службе.²⁹

Други аутори ипак констатују и то да се држава и њена управа „више не гледају кроз призму употребе монопола за физичку принуду, а држава више није суверена власт која наређује; она је група појединаца који располажу силом и који су дужни ову силу да употребе у стварању и управљању јавним службама.“³⁰ Појам јавне службе можемо дефинисати и као „основни појам савременог јавног права, које се схвата као збир правила која прописују организацију јавних служби и која обезбеђују њихово правилно и континуирано вршење.“³¹ Појам јавних служби се у новије време замењује појмом услуга од општег интереса „полazeћи од тога да појам јавне службе не постоји у свим правним системима или не обухвата увек иста стања“³². Међутим, иако се усталила употреба појма јавног и општег интереса као синонима, имајући у виду и термине употребљиване у међународним документима, постоје аутори који та два појма разграничавају и различито дефинишу.³³

3. Судска јавна служба (судска власт)

Државна власт се према традиционалном правном схватању дели на законодавну, извршну и судску власт.³⁴ Устав РС у делу који говори о подели власти прописује да је правни поредак јединствен а да уређење власти почива на подели власти на законодавну, извршну и судску.³⁵ Према класичној дефиницији „судска власт је правна, политичка и историјска творевина и требало би да се конституише према професионалним мерилима као стручна, неутрална власт; то је грана

---

²⁹ Бонарова подела према: Трпин, Г., *Nekateri problemi pravne ureditve gospodarskih javnih sluzb v Sloveniji*, Јавна управа 2, Љубљана, 1994, стр. 144; *Исто*, стр. 21.

³⁰ Аћимовска Малетић, И., *наведено дело*, стр. 11.

³¹ Диги, Л., *нав. дело*, стр. 52.

³² Recommendation No. R (84) 15 of the Committee of Ministers to Member States relating to public liability (Adopted by the Committee of Ministers on 18 September 1984 at the 375th meeting of the Ministers' Deputies).

³³ Види: Лилић, С., *нав. чланак*, стр. 54. Аутор сматра да је општи интерес политичка а јавни интерес правна категорија при чему општи интерес означава привредни, политички, културни и научни развој друштвене заједнице, а јавни интерес је, као правна категорија, утврђен законима које доноси парламент чиме испољавају јавни интерес једне друштвене заједнице.

³⁴ Подела власти која се јавља још од Монтескјеа извршена је у његовом делу „Дух закона“ како је наведено у одељку који говори о концепту државне власти.

³⁵ Чл 4. ст. 1 и 2 Устава РС (Сл. гласник РС, бр. 98/2006).

државне власти која решава спорове о праву.³⁶ Поред појма судске власти треба дефинисати и појам правосуђа тј. правосудне делатности, зато што се појам „правосуђе“ појављује у наслову овог рада; зато што спада у јавне службе државне суверености према горепоменутој подели и јер се овај појам често помиње у правној литератури некад и уместо синтагме „судска власт“ али треба напоменути то да судска власт и правосудна делатност нису синоними. Тако неки аутори констатују да „треба разликовати квалитативну и квантитативну судску власт од правосудне делатности. Квалитативна разлика између судске власти и правосудне делатности састоји се у томе што само судови врше власт и само се кроз доношење и извршење судске одлуке ова власт остварује, (...) док се основне квантитативне разлике огледају у организационом и функционалном смислу.“³⁷ При томе, органи правосуђа нису само судови већ и тужилаштва, јавни извршитељи и јавни бележници па и адвокатура, дакле у организационом смислу правосуђе је шири појам од судске власти, док се у функционалном смислу судска власт врши кроз доношење и извршавање судских одлука а са друге стране, органи правосуђа баве се правосудном делатношћу која обухвата и друге радње повезане са вршењем судске власти.³⁸

Иако се односила на појам државне власти, подела на законодавну, извршну и судску се аналогно примењивала и на јавне службе у француској правној теорији када је уведен појам јавне службе. Тако сада имамо поделу јавних служби на законодавну, управну и судску јавну службу.³⁹ Поделе јавних служби извршене од стране других аутора такође не негирају чињеницу да правосуђе спада у јавну службу.⁴⁰ Било да правосуђе представља подгрупу у оквиру јавних служби државне суверености, (код поделе на службе државне суверености, управне и индустријске јавне службе) или представља таксономски вишу категорију (код поделе на законодавне, извршне и судске јавне службе), акценат је на томе да се преко органа правосуђа не врши само и искључиво власт над грађанима већ да целокупан правосудни апарат треба да „служи“ грађанима. Треба истаћи да су и други аутори с правом приметили да јавне

---

³⁶ Кандић, Т., *Судска власт у уставном и законодавном развоју Републике Србије*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, 2012, стр. 56.

³⁷ Исто, стр. 56-57.

³⁸ Правосудна делатност, поред вршења судске власти, обухвата и нпр. одлучивање о судској надлежности, судску и правосудну управу, истрагу и оптужну делатност... Према: Ракић Водинелић, В., *Правосудно организационо право*, Београд 1994, стр. 9.

³⁹ Види: одељак 2.2. Појам јавне службе. Подела извршена на основу функција јавних служби како је то наведено у: Аћимовска, Малетић, И., *нав. дело*, стр. 21.

⁴⁰ Нпр. подела јавних служби на службе државне суверености, управне јавне службе и индустријске/комерцијалне јавне службе сврстава правосуђе у службе државне суверености према *Horgues-Debat, нав. дело*. Види: Одељак 2.2. Појам јавне службе.

службе државне суверености које обухватају и полицију, јавну сигурност, националну одбрану, јавне финансије и унутрашње послове, треба да буду, како они наводе, „услужни сервис грађана“⁴¹. Карактеристично је за све јавне службе државне суверености, па и за правосудну делатност, то да услуге пружају искључиво тела јавне власти тј. да је немогуће да услуге од општег интереса у овом случају буду поверене приватној установи или јавном предузећу.⁴²

При вршењу услуга од стране како правосудних тако и органа управе према грађанима битно је и „успостављање фер односа између управе и грађана што подразумева право грађана да се у сваком случају када је у питању неко њихово право или интерес - могу обратити не само органу управе, већ и суду опште надлежности или неком другом специјализованом управном суду“⁴³. Може се извести закључак да судска јавна служба има двоструку функцију- не само што сама врши услуге од општег интереса према грађанима већ и контролише рад других јавних служби.

3.1. Кривично правосуђе као јавна служба

Функција сваке јавне службе, самим тим и судске је њено легитимно, континуирано, савесно и правично вршење. Те принципе можемо уочити анализирајући циљеве и принципе сваког судског поступка посебно. Нпр. у Законику о кривичном поступку дефинисан је циљ кривичног поступка „да нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу кривичног дела изрекне кривична санкција под условима које прописује кривични закон, на основу законито и правично спроведеног поступка“⁴⁴. У том смислу, кривично правосуђе се, као део правосудног система, може дефинисати као услуга од општег интереса вршена континуирано од стране државе у циљу обезбеђивања правне сигурности грађана и сузбијања дела којима се повређују или угрожавају вредности заштићене кривичним законодавством.⁴⁵ У Закону о парничном поступку још је у основним

---

⁴¹ Никач, Ж., *Комунална милиција у Републици Србији као услужни сервис грађана*, Зборник радова: Услуге и права корисника, Крагујевац, 2020, стр. 503-523.

⁴² Међутим, ако се служимо појмом правосудне делатности која има шире значење, треба приметити да правосудну делатност поред судских органа могу обављати и јавни бележници и јавни извршитељи којима су законом поверена јавна овлашћења, па чак и адвокати.

⁴³ Лилић, С., *нав. чланак*, стр. 40.

⁴⁴ Чл. 1 ст. 1 Законика о кривичном поступку (Сл. гласник РС, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019);

⁴⁵ Ради се о вредностима истакнутим у Посебном делу Кривичног законика (Сл. гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019) у називу сваке Главе у којој су груписана кривична дела

одредбама прописано да странке имају право на закониту, једнаку и правичну заштиту својих права; да суд неће да дозволи располагања странака која су у супротности са принудним прописима, јавним поретком, правилима морала и добрим обичајима; да суд одлучује по свом уверењу, на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно, свих доказа као целине и на основу резултата целокупног поступка, које ће чињенице да узме као доказане и да је дужан да поступак спроведе без одуговлачења и са што мање трошкова....⁴⁶ Како је суд дужан да поступак спроведе без одуговлачења и са што мање трошкова (што се односи и на кривични поступак) можемо говорити о принципима ефикасности и ефективности судске јавне службе који су се првенствено односили на деловање органа управе при вршењу јавне службе.⁴⁷ Ако обратимо пажњу на начела кривичног поступка, приметимо да многа од њих доприносе остваривању општег интереса као што су заштита друштва од криминалитета, законитост, правичност, једнакост странака, право информисања које се постиже начелом јавности кривичног поступка.⁴⁸

Аутор је и раније истицао да многи институти кривичног поступка (посебно новоуведени или модификовани да одговарају новом типу кривичног поступка у Србији) имају услужни карактер. "Ти институти су споразум о признању кривичног дела и начело опортунитета кривичног гоњења са посебним акцентом на условно одлагање кривичног гоњења као његову подврсту. Осим ова два института, и медијација, која се у нашем кривичном поступку примењује када су у питању кривична дела која се гоне по приватној тужби у поступку који се води на основу приватне тужбе као оптужног акта, поседује карактеристике услужне делатности."⁴⁹

према вредностима према којима су управљена (нпр. кривична дела против живота и тела, против имовине, привреде, полне слободе...).

⁴⁶ Чл. 1-чл. 14, Глава 1 (Основне одредбе) Закона о парничном поступку (Сл. гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020).

⁴⁷ Ради се о стандардима којима се одређује организација, делатност, и функционисање органа државне управе у европском управном простору, међу њима се налазе и ефикасност у употреби ресурса и ефективност у заштити јавног интереса. Аћимовска Малетић, И., *нав. дело*, стр. 135. Други аутори истичу и то да „у условима посткомунистичке транзиције, значај савремене реформе управних система, између осталог, огледа се у остваривању неколико претпоставки од којих је једна ефикасност управног деловања која се потом састоји из економичности и рационалности у раду управе и управном одлучивању.“ Лилић, С., *нав. чланак*, стр. 40.

⁴⁸ У начела кривичног поступка спадају и: начело контрадикторности, начело јавности, начело утврђивања истине, начело непосредности, начело усмености, начело процесне економије...

⁴⁹ Милојевић, М., *Елементи услужног права у институтима кривичног процесног права*, Зборник радова: XXI век-век услуга и Услужног права, књ. 10, Крагујевац, 2019, стр. 410-411.

Приликом суђења на даљину и испитивања заштићених и посебно осетљивих сведока користе се услуге дигиталног система јер се испитивање врши „употребом техничких средстава за пренос слике и звука“. Такође не смемо занемарити услуге центара за социјални рад, органа поступка и невладиних организација према жртви кривичног дела али и према самим извршиоцима након одслужења казне како би им олакшали друштвену реинтеграцију.

4. Закључак

Повод за стварање овог рада била је потреба да се истакне аспект судске власти који је у правној литератури до сада био занемарен, а то је да правосуђе, између осталог, треба да буде „на услузи“ грађанима јер се ради о једној врсти јавне службе која по дефиницији треба да оствари своју основну функцију а то је „остваривање општег интереса односно друштвене добробити“⁵⁰. Термин „судска власт“ само је дубоко укорењен у стандардној правној терминологији и примењује се без размишљања о савременим тенденцијама у њеном вршењу и темељним принципима на којима почива. У самом Уставу РС извршена је подела власти на законодавну, извршну и судску власт, а посебно се истиче да је судска власт независна.⁵¹ Сви аутори који у својим делима говоре о судској власти, њеним циљевима, принципима и начину деловања, употребљавају термин „власт“ док у радовима истичу њене карактеристике које свакако више погодују теорији о судској власти као јавној служби, као једној услузи од општег интереса⁵². Аутор сматра да концепт судске власти у први план истиче државу док концепт судске јавне службе у своје средиште ставља човека-грађанина, што је тенденција и тренд апсолутно свих докумената, повеља, резолуција и декларација о људским правима

---

⁵⁰ Лилић, С., *нав. чланак*, стр. 54.

⁵¹ Чл. 4 Устава РС „Подела власти“ (Сл. гласник РС, бр. 98/2006). У Уставу се дефинишу и принципи као што су владавина права- чл. 3 дефинише владавину права као „основну претпоставку Устава која почива на неотуђивим људским правима и остварује се слободним и непосредним изборима, уставним јемствима људских и мањинских права, поделом власти, независном судском влашћу и повиновањем власти Уставу и закону“; људска и мањинска права и слободе (други део Устава); начела судства чл. 142 ст. 2 - „судови су самостални и независни у свом раду и суде на основу Устава, закона и других општих аката, када је то предвиђено законом, општеприхваћених правила међународног права и потврђених међународних уговора“.

⁵² Нпр. Кандић, Т., у свом раду о судској власти критикује Устав РС и сматра да су „изостали атрибути (гаранције о заштити људских права и основних слобода), као и одредба о праву странке на случајног, природног судију, средства, инструменти којима се спроводи процесна равноправност странке у судском и другом поступку“. Кандић, Т., *нав. дело*, стр. 183.

донетих у оквиру међународне заједнице. Такође, посебно треба обратити пажњу на кривично правосуђе јер у њему долази до највећег ограничења људских права и слобода, а ако се схвати само као инструмент државне власти за сејање страха и вршење принуде над грађанима без легитимног циља, долази до многих злоупотреба и незаконитих повреда људских права. Зато је од изузетног значаја истаћи да је кривично правосуђе један вид услуге од општег интереса и да је деловање правосудних органа (ако се придржава свих принципа и начела) значајно за добробит читавог друштва што треба бити очигледно како вршиоцима услуга тако и самим грађанима коме су ове услуге намењене.⁵³

Рад никако не треба схватити као подривање традиционалног схватања појма државе одређеног трима елементима: територијом, становништвом и сувереном влашћу као ни подривање уставних норми о уређењу власти и подели власти. Аутор само примећује да власт не треба да се схвата као апсолутна, лишена сваке контроле већ да државна власт-пре свега управна, затим и законодавна те на крају судска која је и тема овог рада, треба да врши јавну службу у корист грађана. „Према становишту Уставног суда, општи правни акт којим се уређују одређени односи, мора бити у довољној мери прецизан, јасан и предвидљив, тако да појединац своје понашање може ускладити са њим без страха да ће због нејасних и непрецизних норми бити ускраћен у остваривању зајемчених права или да ће због тога сносити одређене санкције.“⁵⁴ На овај начин чак и Уставни суд кроз своју праксу, дајући смернице о томе какав један општи правни акт треба да буде како би био адекватан за примену од стране појединаца, ограничава у овом случају законодавну власт. Закључујемо да ниједна крајност овде није добродошла, па ни злоупотреба од стране грађана таквог система који представља њихов „услужни сервис“; они свакако треба да поштују законе и правне акте државе, судске и управне одлуке, чак и када су на њихову штету, док држава треба да влада у складу са принципима као што су владавина права, правда и правичност, општи интерес и легитимност.

---

⁵³ У историји нам може послужити као пример период инквизиције у коме се судска власт схватала као инструмент којим су се поданици терали на послушност а сам кривични поступак био је уређен тако да нимало не води рачуна о начелу истине, о људским правима што је за резултат имало велики број лица погубљених због дела која нису починили.

⁵⁴ Опачић, А., Врховшек, В., *Владавина права на „услугу“ народу, кроз теорију и праксу*, Зборник радова; Услуге и владавина права, Крагујевац, 2021, стр. 84. Одлука Уставног суда Уо 184/2011 од 27. новембра 2014. године, Билтен Апелационог суда у Београду, бр. 7/2015, Београд, аутор сентенце Боривоје Живковић, судија Апелационог суда у Београду.

*Marija Milojević, LL.M., Junior Researcher
Faculty of Law, University of Kragujevac*

JUSTICE SYSTEM (CRIMINAL) AS A FORM OF PUBLIC SERVICE

Summary

The author gives an overview of the judicial system through the prism of the French legal theory of public services, according to which the state is a set of public services, namely legislative, administrative and judicial public services. The paper contains a theoretical analysis of the notion of state power and then the notion of public service, services of general interest and French legal theory. Within the concept of public service, the author gives an overview of the history of the emergence of public services. Furthermore, the notion of the judicial system is defined as a type of judicial power and as a type of judicial public service on the other hand for the purpose of their mutual comparison and more detailed analysis. Emphasis is also placed on criminal justice as a part of the judiciary that also provides services of general interest. The aim of the paper is to point out that the judiciary is not only a power, a syntagm that most often appears in the legal literature and practice, but that it also contains elements of public service and represents a kind of "citizen service".

Key words: *public service, state power, judicial power - judicial public service, judicial system, criminal justice, service of general interest, French legal theory, citizen service.*